

AUTOPSIA DEL POLAR

Complement d'enquèsta sul murtre de la carrièra Escorsiera

Panorama

Jòc Quiz

Biblio

Lo polar, qué ne sabètz ?

Per testar lo vòstre nivèl de coneissença, respondètz al petit quiz seguent.

DEPARTAMENT DE POLÍCIA
-652

(PRENOMS)

AUTOPSIA

AHAR n°

PES

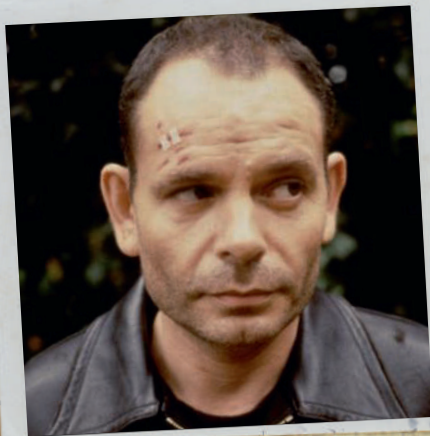
TALHA

DESCRIPCION

Drama carrièra Escorsièra

Dins la nuèch de dimècres a dijòus, lo còs sens vida de Francés Canat, 27 ans, foguèt trobat al pè del sieu immòble. Versemblablament, seriá mòrt defenestrat del lotjament qu'ocupa, al 2nd estatge a esquèrra del 26 carrièra Escorsièra. En l'aire dins lo

doncas fisada al famós Naudèl e a son protegit, un inspector estagiari que dison prometeire.

Lo pofre

QUIZ POLAR

1

D'ONT VEN LO MOT POLAR ?

- a. De l'adjectiu « polar, polara », perque lo roman policièr contemporanèu foguèt inventat pels autors escandinaus
- b. De « policièr », tot simplement, dins un lengatge familiar
- c. Del nom de l'escrivan Edgar Allan Poe

2

LO ROMAN POLICIÈR EUROPEÛ ES NASCUT DE LAS DRALHAS D'UN MOVEMENT LITERARI. LO QUAL ?

- a. Lo subrealisme
- b. Lo naturalisme
- c. Lo romantisme

3

DE QUÉ S'INSPIRA EDGAR ALLAN POE PER ESCRIURE SAS NOVÈLAS POLICIÈRAS ?

- a. De faits diversès
- b. De temporadas trebolas de l'istòria
- c. De mites e de legendas

4

DINS LO POLAR. QU'ES AQUÒ UN MOBILE ?

- a. Un detectiu que se desplaça suls luòcs del crimi
- b. L'arma del crimi
- c. La rason que menèt lo colpable a far çò pièger

5

LO QUAL D'AQUELES AUTORS ESCRIU DE POLARS EN OCCITAN ?

- a. Jean-Claude Izzo
- b. Florian Vernet
- c. Mimmo Gangemi

6

QU'ES AQUÒ LA BALISTICA ?

- a. La sciència de las armas de fuòc
- b. La reaccion de qualqu'un qu'a paur (de l'argòt francés « baliser »)
- c. Lo luòc d'estocatge de las municions

7

PERQUÉ GABRIEL LECOUVREUR,
ERÒI DE LA SÈRIA LE POULPE,
ES AITAL ESCAISSAT ?

- a. Perque sentís a peis pas tròp fresc
- b. Perque sa cara, mòla e blanquinèla, fa pensar a un pofre
- c. Perque a los braces longs coma de tentacules

8

QU'ES AQUÒ LO ROMAN NEGRE ?

- a. Un polar ont lo crimi es pas pus lo motor de l'istòria, mas l'illustracion del malaise social
- b. Un roman escrit per un escrivan negre american
- c. Una istòria que s'acaba mal ; per la mòrt de l'eròi

9

LO TÈRME DE NEOPOLAR
FOGUÈT INVENTAT PER...

- a. Bernard Henri Lévy
- b. Gérard Genette
- c. Jean-Patrick Manchette

10

QU'ES L'ÈVENIMENT
ISTORIC QUE MARQUÈT MAI
LOS ESCRIVANS FRANCESSES
DEL NEOPOLAR ?

- a. Mai de 1968
- b. La casuda del mur de Berlin
- c. Los atemptats de l'11 de setembre

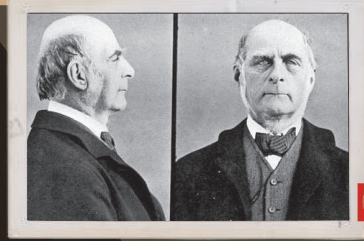
11

L'ERÒI DEL ROMAN NEGRE ES UN
HARD BOILED O VERTADIÈR DUR...
QUE PÒT PLAN VOLÈR DIRE ?

- a. Que sentís pas la cremadura
- b. Que pòt emplegar de metòdis contestables per far trionfar la justícia
- c. Que l'autor deu desvolopar longament los traits del personatge abans de li balhar forma lo long del roman.

4

LO VÒSTRE PERFIL

> AVÈTZ

AL MENS

8

BONAS RESPONAS

Es pas mal. Avètz encara de que progressar, mas avètz costuma de frequentar los infrequentables dins las vòstras lecturas, pas vertat ? La « bibliografia » deuriá poder apasimar la vòstra set de sensacions fòrtas.

> AVÈTZ

6

BONAS RESPONAS

Es plan per començar, mas vos demòra de camin de far. Las paginas a segre vos deurián esclarir mai suls replecs del roman negre. Al mens de començar per l'experiéncia « Qui a matat Francés Canat ? », es una plan bona cabussada.

> AVÈTZ

4

BONAS RESPONAS
(O MENS)

Ò, diantre ! Sètz un catcha-niu, pauròts, nimai panaire, nimai justicièr. I anam anar dapasset, per vos descorar pas, è ? Per ara, començatz simplement de menar l'enquèsta « Qui a matat Francés Canat ? » e sarratz aquel libreton dins la pòcha, lo podretz legir tranquillon a l'ostal.

Ieu, soi NAUDÈL, Serafin, inspector a la PJ.

Dempuèi lo temps que me carregi las fardas, las istòrias de crimis, ne coneissi un ramelet, benlèu tanplan coma los bibliotecaris. Anem, vèni pichon, te vou explicar...

AVÈTZ DIT « POLAR » ?

Qu'es aquò
lo polar ?

Es lo petit nom donat al roman policièr, un roman sostendut per una enquèsta. L'istòria comença amb un crimi. L'accion progrèssa a mesura de la recèrca de las pròvas que van resòlver l'afar, al final.

Qual mena
l'enquèsta ?

Dins los personatges de ficcion, i pòt aver un detectiu, privat o al servici de l'Estat. Ne soi la perfèita incarnacion. Mas lo segond convidat a resòlver l'enigma, es lo legeire !
E òc, tu fanton.

Escais

Lo mot « polar » apareguèt en França dins las annadas 1970 per designar tot primèr los filmes policièrs. Al tèrme « policièr », i avèm simplement apondut un sufixe argotic. *E aquò, s'es pas un indicati...* La pròva qu'aqueles filmes e aqueles romans son populars !

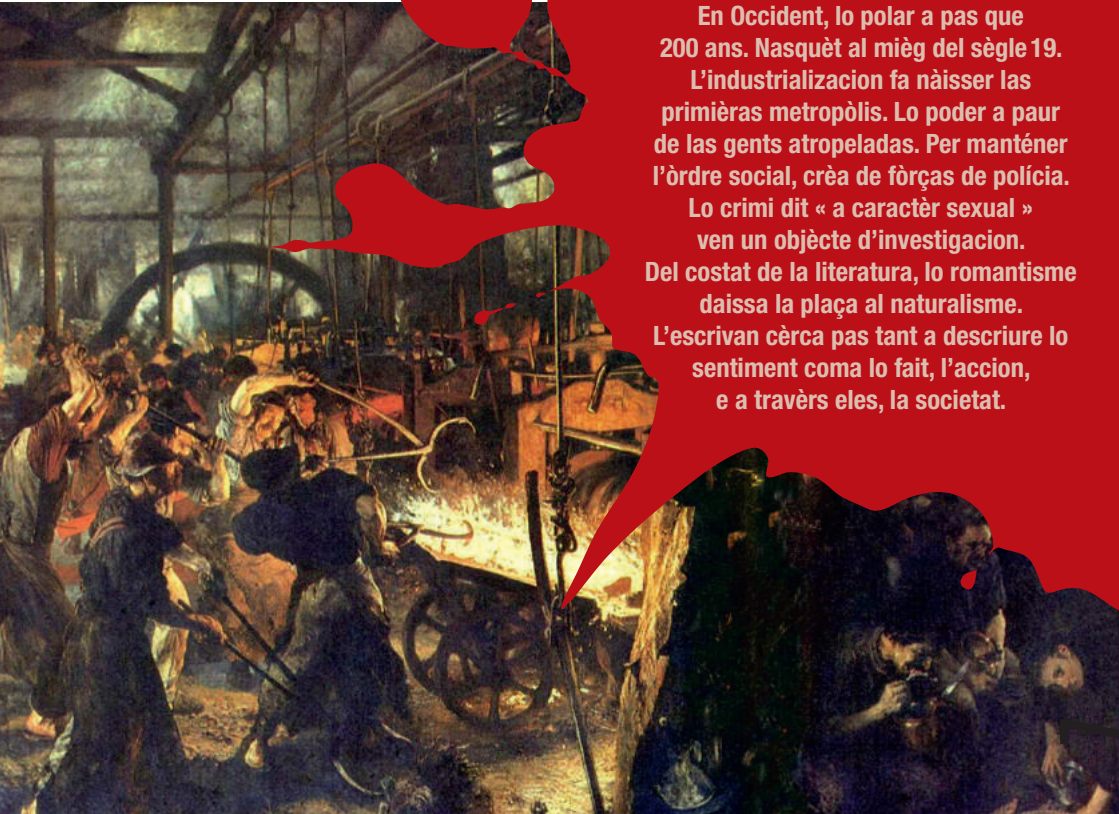
Cavala

Lo polar foguèsse un gorimand, seriá lo rei de l'escapada. A pena lo creses téner, s'envòla, e tòrna aparéisser « mascat » quelques temps aprèp : roman d'espionatge, polar istoric, neopolar... De tornar inventar de contunh per tal de pèdre las pistas. Dins sa darrièra fòrma, lo roman negre, la nocion d'enquèsta se barreja. Lo polar acaba per se fondre dins la literatura blanca...

DOS SÈGLES DE SANG

Vaquí Lucàs Becon, l'expèrt psiquiatre. Los Americans dison «perfilaire», mas aquí es pas un mestièr qu'existís vertadièrament. Pasmens s'agís d'estudiar lo psiquisme dels criminals per tal de los identificar, comprèner los quites ressòrts del crimi.

Becon es un mètae psiquiatre, e coma totes aqueles, a la plan marrida costuma de recercar lo traumàs inicial, de remontar a las sorgas, l'enfància, l'origina. E se son pacient èra lo polar, qué diria ?

En Occident, lo polar a pas que 200 ans. Nasquèt al mièg del sègle 19. L'industrializacion fa nàisser las primièras metropòlis. Lo poder a paur de las gents atropeladas. Per mantèner l'òrdre social, creà de fòrças de polícia. Lo crimi dit « a caractèr sexual » ven un objècte d'investigacion. Del costat de la literatura, lo romantisme daissa la plaça al naturalisme. L'escrivan cèrca pas tant a descriure lo sentiment coma lo fait, l'accion, e a través eles, la societat.

Vòls jugar al perfilaire ?
Darrièr lo quin d'aqueles tres
perfils s'amaga l'autor
del primièr polar ?

1

Un grafomana francés
autor del plan conegut
cicle romanesc
La comèdia umana ?

2

Un American que
dejunava cada matin
de la rubrica
dels faits diversès
en mena de ritual ?

3

Un magistrat
dins la China
imperiala, aquò fa
1400 ans ?

QUAL TIRÈT PRIMIÈR ?

Made in China E se lo polar èra una invencion chinesa ?

Al sègle VII, dins la China imperiala,
un jutge Ti seriá estat lo primièr dels
detectius. Personatge real o imaginari ?
Lo libre *Tres afars criminals resolguts
pel jutge Ti* foguèt tradusit e publicat en
Euròpa al sègle XVIII.

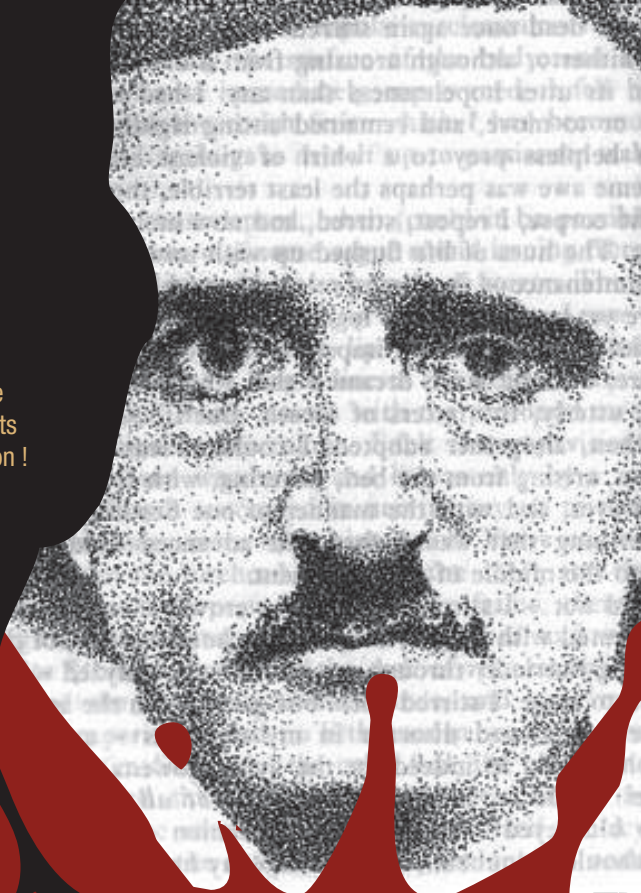
Balzac o aurà tot ensajat

En 1829 pareix *Les Chouans*. Aquel roman de Balzac prefiguraria lo polar. L'un dels protagonistas, Corentin, es a l'encòp un policier jove e ambiciós mas tanben un agent secret.

Los experts son americans

En 1841, Edgar Allan Poe publica de nòvas dirèctament inspiradas de faits diversès. Dobrís una granda tradicion ! Ne gardarà la reputacion d'èstre lo paire del genre policier.

«Elementari, mon car Watson!»

Al contrari de çò que se pòt creire, lo detectiu auriá prononciat aquela frasa pas mai de dos o tres còps...
Son los escrivans eretièrs de Conan Doyle, puèi las adaptacions al cinèma que bastiguèron aquela legenda !

A las
marcas.
Prèstes?
Corrètz!

De còps, arriba que l'autor fargue una competicion entre lo legeire e lo detectiu : es a aquel que, a partir de las meteissas donadas, elucidarà lo mistèr lo primièr. L'engèni de l'autor es alara sa capacitat a propausar una solucion a l'encòp susprenenta, completament logica e tanben sembra-vertadièra.

Amb l'aparicion de personatges recurrents, lo roman policièr ven popular. Conan Doyle inventa lo personatge del detectiu scientific. Sherlock Holmes, enquestaire de sangfreg, resòlv d'enigmas margadas coma de mecanismes de nauta precision qu'entrapan lo legeire aprendís o estimulan lo legeire aguerrit. Es una tecnica que sa compatriòta Agatha Christie menarà al som qualques annadas mai tard. En França, los pioniers s'apèlan Gaston Leroux, (*Rouletabille* e sa plan coneguda *Cambra jauna* !) e Maurice Leblanc (*Arsène Lupin*).

Sherlock HOLMES

VS

Arsène LUPIN

Legir, aquò's jogar

Roman a enigma, roman-problèma, roman a clau, roman-jòc... Tantas expressions per designar aqueles romans que convidan lo legeire a resòlver un afar criminal. L'istòria comença pel resultat –murtre, desaparicion, panatòri–, presenta los personatges demest los quals se tròba lo culpable, puèi balha al comptagotas los elements que permeton d'esclarir lo mistèri.

Qu'es aquò, un *Whodunit*

Lo nom de la poison utilizada per Jack L'Estripare, lo *serial killer* britanic ?

La question rituala pausada pels agents de Sa Majestat pendent los interrogatòris, *You too hit?* (As tustat, tu tanben ?)

Pas res de tot aquò.

Aquel tèrme ven de l'anglés *Who done it?* (« Qual o faguèt? »).

Es aital que los Anglò-Saxons designan una mena particulara de roman a enigma.

S'agís d'identificar lo culpable...

Lo legeire es perfilaire, que ! Los *Dètz petits negres*, d'Agatha Christie, n'es un mòdele.

OK, o admeti, en cosina, sabi a pro pena far còire las pastas. Mas pauc impòrta. Chas Nanon, ai mas abitudas, soi pas jamai decebut pel plat del jorn. Cal dire que s'i coneis, la Simona. Son especialitat, a ela, son los tripons. La meuna, es lo crimi. E ai pas besonh de cargar lo davantal del maselièr per te ne balhar la recèpta. Doncas per capitar un bon polar, te cal :

LA RECÈPTA DEL CRIMI PERFÈIT

1

1 CRIMI O DELICTE PLAN FRESC

Per nosautres, es un joven òme retrobat mòrt en bas de l'ostal. E dins de circumstàncias que fan pas vertadièrament pensar al suïcidi.

2

1 POLIT MOBILE, plan solide de preferéncia : la rason que menèt lo colpable a perpetrar aquel crimi. Venjança, cupiditat, gelosiá amorosa, rason politica... las possibilitats mancan pas. Coma o disi tostemps : « Tant d'òmes coma de mobiles. »

3

1 COLPABLE : sovent es lo que sospetàvem mens... Los autors son nombroses d'aver entrapat lo legeire, amb un colpable qu'es fin finala un animal, lo detectiu, un personatge que cresiam mòrt... Al mens que lo colpable siá dirèctament la victima, ah ah ! S'as visitat l'exposicion e menada l'enquèsta a bona fin, ne debes aver un polit, de colpable...

4

Eventualament 1 VICTIMA

(perque arriba de còps que lo colpable e la victima sián los meteisses, eh eh...)

5

UN ZÈST DE MÒDE OPERATÒRI : es la maniera segon la quala lo crimi se faguèt : intrigua, armadura de la realizacion, arma del crimi...

6

**PER LIGAR LO TOT,
UNA SALSAL AL SUSPENS**

Es lo motor de la lectura. L'autor deu velhar a çò que lo mistèri demòre entièr fins a las totes darrièras paginas, destillant los indicis parcimoniosament. Lo legidor deu demorar atentiu, negligir pas cap detalh nimai retèner las falsas pistas qu'un escrivan farcejaire li podrà botar dins las patas.

7

VISCA LA COSINA MOLECULARIA

Aquelas 20 darrièras annadas, en literatura, al cinèma o dins las serias TV, lo polar adoptèt los metòdes de la polícia scientifica. Relevar las emprentas es vengut complètament has been... Plaça al descriptatge informatic, a las tecnicas de reconeissença vocala, a las recèrcas ADN e las camèras de vision nocturna. Lo comissari es acompanhat ara del mètge legista, de l'expèrt en balistica o del ciberagent complètament geek.

ARMA DEL CRIMI E MÒDE OPERATÒRI

Aquí un brave molon de biaisses de balhar la mòrt. Recapta-los dins la bona categoria

- Espasa ●
- Bata de baseball ●
- Ponhard ●
- Polonium 210 ●
- Barbiturics ●
- Punhs ●
- Lança roqueta ●
- Arsenic ●
- Pic de glaça ●
- Kalachnikov ●
- Estrangulacion ●
- Massuga ●
- Cianur ●
- Negada ●
- Beretta ●
- Volam ●
- Arcabusa ●
- Vase ●

● **EMPOISONAMENT**

● **ASFIXIA**

● **ARMA DE FUÒC**

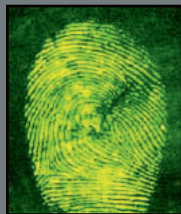
● **ARMA BLANCA**

LOS PLAN NOVÈLS USTENSILES DE LA POLICIA SCIENTIFICA

Annà Lisi, la nòstra legista preferida, nos presenta las novetats del catalògue.

* La lampa Polilight

Inventada dins las annadas 80, emet un lum sus de longors d'ondas especificas que correspondon a las d'unas substàncias. Tanben, fa aparéisser de matèrias corporalas invisiblas a simpla vista : sang, espèrma, saliva, emprentas...

* Aiga oxigenada e luminòl

Al contacte de l'emoglobina, aquelas solucions provòcan de reaccions quimicas. Permeton de localizar de traças de sang que pòdon èstre analisadas après.

* Entomologia criminala

Quand un organisme morís, es colonizat segon un calendèr precis d'escoadas d'insèctes plan especifics. En estudiant lo tipe d'insècte que se noirís del cadavre, lo legista estima a quand de temps remonta la mòrt.

* **Balística**

Al moment d'un murtre, lo mòde operatòri mai frequent es la nafradura per bala. La balística, sciéncia qu'estúdia la trajectòria de las balas, es doncas plan utilizada en criminologia. Fa la diferéncia entre las nafraduras per balas penetrantas (la bala demòra dins lo còs) e las nafraduras per balas perforantas (la bala dintra e tòrna sortir).

* **Analisi ADN**

L'emprenta ADN del colpable pòt èstre revelada dins tota matèria corporala (pèl, pel) o liquida (sang, esperm, saliva)... Los quites escopinjons daissats sul telefonet pòdon parlar ! Mas aquò son de traças fragilas. Efemèras, resistisson mal a l'umiditat e se confondon aisidament las unas a las autras... L'ADN reculhit suls luòcs del drama pòt èstre tanplan lo del colpable, d'un testimoni, d'un pròche de la victima... o d'un tecnician de scèna de crimi qu'auriá daissat la traça de son passatge per manca de precaucions.

AQUELES ERÒIS QUE LO CRIMI REND VIU

Los escrivans tòrnan sovent emplegar lor personatge d'un polar l'autre. Dins los eròis recorrents, los legeires fidèls tròban un complici o un doble imaginari.

« D'unes inspectors an la pèl dura. Polits *hard boiled*. Coma se costejar la mòrt los rendiá mai vius. Naudèl es un pauc atal, crimi addict, shootat a l'odor de cadavre, drogat a l'adrenalina de l'enquèsta. L'ai pas jamai poscut empifrar. Tant malaut coma los *serial killers* que pista... Aquò valdriá lo còp un jorn de far lo retrait d'aqueles tipas, òc, seriá apassionant... Caldriá benlèu quitament n'internar qualques uns. Del genre Adamsberg, Naudèl, Lecouvreur, lo trio de truc. Me n'ocuparai personalament...»

La tele o lo cinèma an contribuït a ne far de vertadièras legendas. Ne coneissèm totas las manias, los léasers, los amulets.

Qu'es l'accessòri indispensable al comissari Maigret ?

UNA PIPA

UN MONÒCLE

UN QUASERNET

SHERLOCK HOLMES

Lo detectiu privat inventat per Sir Conan Doyle al fial de 4 romans e 56 novèlas. A una memòria remarcabla e una fredor plan anglosaxona, es un racionalista implacable que revèla en cròs son companhon, lo Dr Watson. Sherlock Holmes es un celibitari endurcit, misogin, mas elegant, melomana, e gaire portat sus l'argent. Es viu d'esperit e valentàs, se desguisa amb plaser, e cerca tostemps a susprèner lo monde de son entorn.

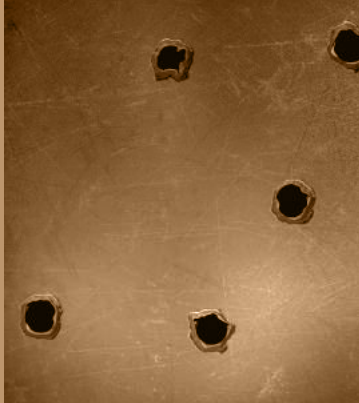

ARSÈNE LUPIN

Gentleman cambriolaire creat en 1905 per Maurice Leblanc. Sas aventuras se passan a la Bèla Epòca. Pas cap enigma resistís a aquel òme farcejaire qu'aima se mascarar e sedusir. Òme elegant educat dins un mitan aristocratic, sa repulsion a tuar e sa galantariá li balhan una granda popularitat.

LO COMISSARI DARNAUDGUILHEM

Al cap d'una còla eteroclitada d'inspectors, estagiaris e legistas, lo comissari Darnaudguilhem, policièr de la petita vila de Miraval, es un cap carismatic, imaginat per Joan Ganhaire. Flic « a l'anciana » estacat autant plan a las pròvas materials qu'a son instinct, fin coneisseire de la natura umana, pòrta un agait empatic e ironic sul monde.

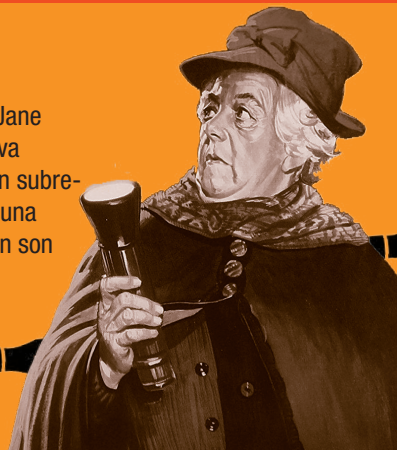

LO COMISSARI MAIGRET

Lo personatge de l'escrivan bèlga Georges Simenon faguèt son aparicion en 1929. Serà l'eròi de 75 romans ! D'una carradura impressionanta, l'amator de blanqueta de vedèl evoluis dins la França de las annadas 1930 a 1960, la pipa al bèc. Es dotat d'un nas sens parièr e resòlv las enquèstas gràcia a sa formidabla compreneson de la psicologia dels protagonistas.

MISS MARPLE

Darrièr l'aparéncia d'una femna madura respectabla e sens istòrias, Jane Marple, imaginada per Agatha Christie, exerça son engenh de detectiva amatritz al fial de 12 romans e de 20 novèlas. Las intrigas se debanan subretot dins son vilatge – pas tant tranquille qu'aquò – de St Mary Mead, una borgada fictiva del campèstre anglés. Psicologia e poder de deduccion son las armas de predileccion de Miss Marple per depistar los copables.

JEAN-BAPTISTE ADAMSBERG

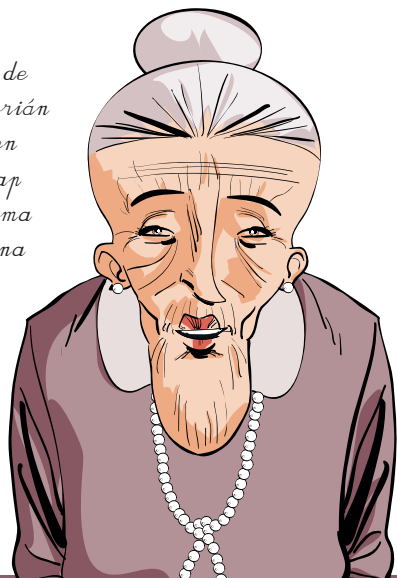
Comissari melancolic inventat en 1991 per Fred Vargas. Aquel somiaire, l'imaginam quadragenari. Sos metòdes d'investigacion son pas ordonats brica. S'apièja sus una intuicion espectaculara e una granda capacitat d'empatia. Es acompanhat d'Adrian Danglard, un adjunt dotat d'una cultura enciclopedica e òme de còr.

GABRIEL LECOUVREUR

Escaissat « lo Pofre » perque sos braces longs rapèlan los tentaculs de l'animal. Lo detectiu es l'eròi de la colleccion eponima, creada per Jean-Bernard Pouy per las edicions Baleine. Los volums de la seria, que van al delà del centenat, son escrits per diferents escrivans, que sián mèstres del roman negre, joves autors o adèptes d'autres registres.

Jeü qu'engolissi cada libre que me tomba entre las mans, n'ai legit de romans negres... E aquela istòria de la carrièra Escorsièra, l'auriái escrita plan autrament. Cè, a l'americana, justament...

L'istòria se seriá debanada dins los novèls barris de la Défense, a París... Los nòstres camaradas serián estats collègas dins una granda banca amb Plau en golden boy, Estève Valentin en carrièrista sens cap engenh e Tomekrame, lo cap, un matematician victima de discriminacion... En ensajant d'adobar una pana estranha sus l'ordenador de la polida Caròla, assistenta de direccion, lo jove Canat, petit engèni de l'informatica, auríá descobèrt, per asard plan segur, una escrocariá gigantassa. E d'un sol còp, d'un sol, auríái denonciat lo racisme, lo sexism e las malafaitas del capitalisme financièr... Es qu'a pas la lenga dins la pòcha, è, la vielha !

DEL POLICIÈR... AL ROMAN NEGRE

Dins las annadas 1950, los Americans transforman lo roman-problèma en roman negre. La lectura es pas mai un jòc d'investigacion. Es una istòria pivelanta, pimentada d'una bona dòsa de suspens e de peripecias, al biais del roman d'aventuras.

Lo costat « negre » ven del subjècte. Lo crimi entraïna pas pus la ficcion. Illustra simplament una istòria que lo vertadièr sicut es un procèssus social o politic.

LÈPRAS URBANAS

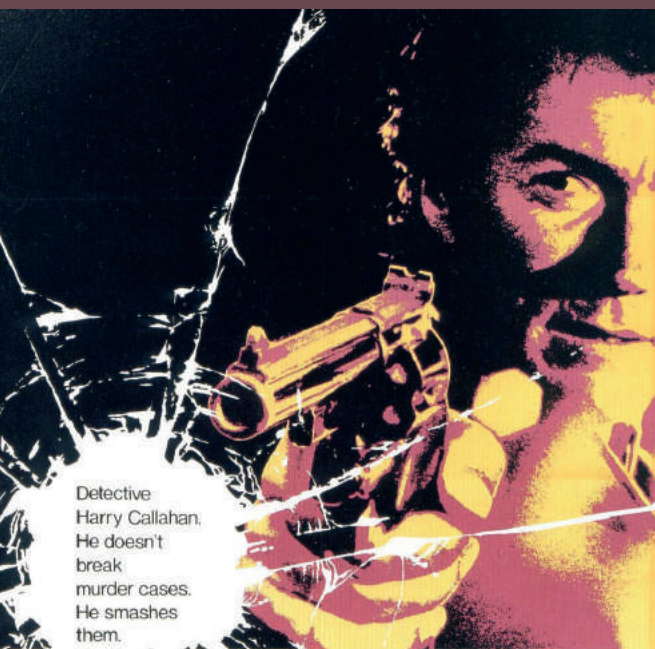
Lo polar desvela las malautiás de las societats contemporanèas :

INEGALITATS SOCIALAS
CORRUPCION A GRANDA ESCALA
ARCÈLAMENT PROFESSIONAL
EXCÈS DE CAPITALISME .

Lo roman negre es **politic e engatjat**.

La **vila** e sos barris malfamats servisson de decòr a d'istòrias que los protagonistas son malfasents.

Las relacions umanas son caracterizadas per l'òdi, lo vici, l'amoralitat.

Detective
Harry Callahan.
He doesn't
break
murder cases.
He smashes
them.

Clint Eastwood
Dirty Harry

ERÒIS IMPERFAITS

L'eròi se transforma. Acabat lo detectiu gentleman que las conversacions mondanas animavan los sopats borgeses. Aquí lo « hard boiled », un **òme dur** capable d'emplegar se-meteis de metòdes contestables per far trionfar la justícia. Aima mai agir en consciència puslèu que d'èstre un simple representant de l'Estat. Sovent lop solitari, es sortit d'un mitan popular, origina que li permet de penetrar de comunautats marginalas, vist que n'a lo meteis lengatge. **L'argòt e l'oralitat** contaminan l'escritura.

LO NEOPOLAR,

LA FRENCH TOUCH D'ESQUÈRRA

Dins las **annadas 1970**, es al torn dels autors franceses d'esquèrra o anarquistas, crescuts sus la tèrra libertària de 68, d'inventar lo « neopolar ». Lors romans denóncian la misèria sociala, lo caumatge, lo racisme, las cagadas policièras, los escandals politics e economics. Lo cap de fila d'aquel polar novèla formula, inventaire tanben del tèrme « **neopolar** », es l'escrivan e critic Jean-Patrick Manchette.

JEAN-PATRICK MANCHETTE (1942-1995)

Cresquèt a Malakoff dins un mitan modèste, entre una maire a l'ostal e un paire obrièr vengut quadre. Lo bon escolan abandona lèu los estudis per viure de sa pluma, primièr coma scenarista pel cinèma, puèi coma escrivan. En 1971 pareisson sos dos primièrs romans dins la Seria negra, *Laissez bronzer les cadavres !* e *L'Affaire N'Gustro*. Adòpta l'escritura behaviourista, o comportamentalista dels autors americans : los personatges se revelan a través çò que fan e non pas çò que sentisson. D'aquel biais, lo roman es pas que d'accion. Manchette daissarà darrièr el pas qu'un desenat de polars, dins los quals *Nada*, *Le Petit Bleu de la Côte ouest* e *La Position du tireur couché*, abans de se consacrar al cinèma. Mas son ròtle d'inventaire del neopolar li assegura posteritat.

DIDIER DAENINCKX (1949-)

Se sos primèrs mestiers lo balhan quora obrièr-imprimeire, quora animator cultural puèi jornalista, Didier Daeninckx comencèt d'escriure dins las annadas 1980. Sul pic, sas ficcions son noiridas de sas conviccions politicas plan a esquèrra. Denóncia la repression que l'Estat francés exèrça contra los Argerians pendent la guèrra, la politica dels charters e reconduccions a las frontièras, l'intransigéncia de las logicas militaras o los crimis e umiliacions comeses pendent lo periòde colonial. Lo polar es per el un biais de se sovenir e de pensar, un otís per far rajar la vertat istorica e lutar contra lo negacionisme. Escriu tanben plan de novèlas e de libres per la joventut.

« A lo sens de l'umor, aquela De Pasuei, quina comediana... un pauc mai, e la duquessa nos explicarà qu'èra sus las barricadas amb Dany lo rotge.
Non, non, non, aquela istòria, es a la Manchette que l'auriá calguda virar, amb lo jove Canot coma filh de notable local, candidat per sa reeleccion, un vesin, tresaurièr point del partit politic adversè, e la Caròla en pin-up qu'utiliza sa plastica per tirar d'informacions... E ieu ? Seréi pas aquí.
Un Megre Fic ? Daissa-me vivre... Si, plan segur que seréi al commissariat, un Figurant, dai, en cellula, al mièg dels gardòts a vista. »

DESMASCADA !

Darrièr quin pseudonime s'amaga una femna, autora de polar a succès, istoriana de formacion, especialista de la pèsta medievals ?

Mireille Dumas
Fred Vargas
Patricia Cornwell

AN 2000: LO POLAR PALLEJA

Uèi, lo polar es mens politic. Es siá mai scientific, intègra los metòdes novèls d'investigacion, siá se tòrna centrar sul personatge, l'individu, compat coma un èsser ambigü : Dins cadun de nosautres, dormís un mostre que demanda pas qu'a se despertar per perpetrar un crimi. Lo legeire a lèu fait de sentir de simpatia pel murtrièr, aprenèm d'alhors d'el que foguèt victima d'una injustícia o d'una sofrença autres còps, a l'origina de sa desviança. Çò que diferencia la literatura negra de la blanca es vengut tèune... Lo polar es pas mai un genre clarament marcat. Es mai una atmosfèra, negra, desesperada.

"Voè... maishant temps pels flics, vos o disi. Sèm butats cap a la sortida. I a pas que la petita canalha que demòra, los tocats, los desviant. Es pas que manque d'afeccion per eles, ieu, mas serián mai l'afar del servici Psiquiatria que de la PJ. Ieu, me'n foti. L'an que ven, es la quilha, la retirada. Es pels joves que me'fau de laqui. Per tu, pichon. A ta plaça, tornariái a la fac per venir perfilaire... Perque es lo Becon qu'a ganhat. L'a mascanhat, lo polar. Son de tipes coma eles que van demorar... Dins de romans negres venguts tant blancs coma los nòstres mòrts."

Serafin Naudèl – Inspector principal

PASCAL GARNIER

(1949-2010)

Figura marcanta de la literatura contemporanèa, Pascal Garnier es l'autor de romans policièrs e de literatura joinesa. Sos tèxtes mesclan a l'encòp una negror ferotja, quasi desesperada, e un umor fissaire. Garnier desvolopa una escritura sarrada, una preocupacion estetica e una votz talament singulara qu'es considerat coma l'inventaire d'una novèla literatura negra « a la francesa ». Amb un sens infinit del detalh e plan d'empatia, talha lo retrait de las petitas gents, simplas e banalas, dins las qualas lo legeire se reconeis lèu. Revèla pasmens que lo mal lòtja dins lo còr de cadun d'entre nosautres.

Aprèp d'estudis en arts graficas,
Marc Villard escriu de poesia pendent
10 ans. Dins las annadas 1980, descobrís lo
roman negre american e comença d'escriure de
ficcions. Totas aquelas istòrias an per tela de fons la
vila, de barris pauc frequentables mas fòrça frequentats
– banlègas, ciutats, garas e autres luòcs de passatge. Sos
personatges son d'èssers en perdicion, d'individús gaire gastats
per la vida qu'ensajan de se ne sortir per totes los mejans, sens
far gara a las preocupacions morales. Son pas gaire d'i arribar, mas
aquela umanitat coneis de moments de gràcia – solidaritat, amistat,
pugnacitat o engenh – Marc Villard afecciona plan per exemple los
musicaires de jazz. Es un dels autors especialistas del tèxte cort e signa
plan de novèlas, mai que mai de novèlas autobiograficas marcadadas per
un umor fissaire devastator.

MARC VILLARD

(1947-)

L'OCCITAN DI

L'occitan
s'amaga un
pauc pertot dins lo
polar, per qual lo sap plan veire.

La trilogia marselhesa de Jean-Claude Izzo es un exemple de notar, e mai particularament lo second volume *Chourmo*. O mai encara la colleccion creada per las edicions *Écorces* e *La Manufacture de Livre* dont los romans se passan per la granda majoritat dins lo Nòrd occitan, entre Corresa, Cruesa e Massís Central e que s'apela « Territòri ». Figura populara del roman francés, Frederic Dard del seu costat semena de francitan dins tota son òbra : Bérurier, melhor amic del comissari San Antonio, quitament s'es originari de Normandia, popularizarà per exemple lo famós
« Qu'es aquò ? ».

DROLLONETS

RACALHA

**MAL
FARÀS !**

NS LO POLAR

Benlèu mai inatendut aquí, l'occitan a tanben sa plaça dins las traduccions Francesas de romans estrangiers. Aital per exemple per las enquèstas del comissari sicilian Montalbano : lo traductor francés, Serge Quadrupani, decidís de traduire las expressions que son a l'origina donadas en sicilian per l'autor Andrea Camilleri amb de locucions popularas provençalas : tant val dire en Francitan, quand es pas completament en occitan : « Opportunément instruit par Montalbano, Fazio galéja » (*Un mois avec Montalbano, Fleuve noir, 1999*). Encargat de la traduccion dels romans policièrs del Calabrés Mimmo Gangemi, Christophe Mileschi causís del seu costat de traduire en occitan las expressions calabresas utilizadas pels personatges de Gangemi : « Il rougit, tout vergougnous... » ; « Monsieur le juge, vous êtes en train de monter une tragédie à partir d'une simple histoire de droulounets. » (*Le Pacte du petit juge, Seuil, 2016*)

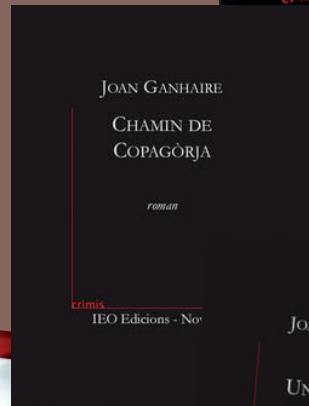
QUAND LO POLAR FRANCÉS PARLA OCCITAN SENS O SAUPRE

O sabètz que los quites mots d'argòt que servisson per dire lo crime en francés venon de l'occitan? *Malfrat* (« mal faràs »), *pègre*, (« pèga », la confrariá anciana dels raubaires del pòrt de Marselha), mitan, *racaille* (« racalha »)... Florian Vernet a recampat aquestes manlèus mal coneguts dins un diccionari : *Que dalle !* (« Que d'ala ! »)

JOAN GANHAIRE (1941-)

Nascut a Agen, mètge de profession, publica un primièr recuèlh de novèlas en 1978 e maneja de genres plan diversès, del roman de capa e d'espasa al fantastic e al polar. Sos romans policièrs meton en scèna lo comissari Darnaudguilhem e son equipa de flics de la vila imaginària de Maraval. Es l'escasença per Joan Ganhaire d'evocar de subjèctes de societat (los refugiats politics dins *Sevdje*, 2016), las nafraduras de l'istòria (*Las tòrnas de Giraudon*, 2010) o las legendas localas (*Chamin de Copagorja*, 2015) en mesclant suspens e umor.

« Dos cròs negresits per la podra eran tanben rogesits per un pauc de sang calhat. Dos còps de revolver o de pistolet a corta portada. Darnaudguilhem e Le Goff, las mans dins las pòchas, lo còl de manteu relevat, li tornavan son espiada, sens pilhonar. L'odor de cafe fresche lor rapelava tròp que eran estats fotuts en bas dau liech a pas d'ora per queu matin de janvier jalat, brumasson e esclampiaire. »

(*Vautres que m'avetz tuada*, IEO, 2013)

- **Las tòrnas de Giraudon** / Crimis, IEO, Novelum, 2010
- **Sorne trasluc** / Crimis, IEO, Novelum, 2004
- **Vautres que m'avetz tuada** / Crimis, IEO, 2013
- **Chamin de Copagòrja** / Crimis, IEO, 2015
- **Sevdije** / Crimis, IEO, 2016

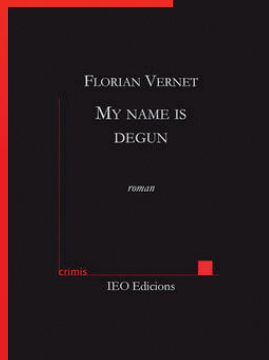
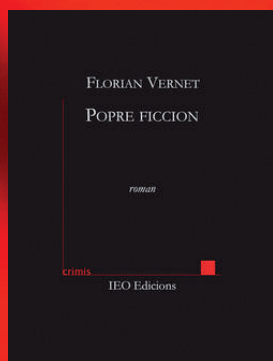
FLORIAN VERNET (1941-)

Ensenhant nascut a Besièrs, Florian Vernet publica sas primièras nòvas en 1976. Es dins las annadas 1990 que cabuça dels dos pès dins lo polar a través de romans fulhetons publicats dins lo jornal *La Marseillaise*. *E Freud dins aquò ?*, *My name is Degun*, *Suça-sang Connexion* e *Popre ficcion*, que se debanan en Provença, son de polars totes parodics dins los quals Vernet s'agrada de jogar amb los còdis del genre per los melhor transgressar. Aital abòrda de subjèctes brutlants de la societat provençala coma los patricolatges immobilièrs o la corrupcion politica, tot aquò amb una pluma picanta mas imatjada.

« Coma flic, es pas marrit, se'n manca, mai a pas la crespina, i a totjorn quauqua ren que vira a rebors dins seis enquistas, o que vira de caire au darnièr moment. E quand lei causas se debanan coma fau, i a totjorn quauqu'un que li passa davans au darnièr moment, ò lo Comissari que pren en man lo finau e que s'atribuís tot lo meriti de l'operacion. Per la vida vidanta, es parier, dire que lo paure s'amerita la compassion universalas. Una maganha ansin deuriá èstre remboursada per la Secú. »
(*Popre Ficcions*, IEO, A tots Crimis, 2001)

- **E Freud dins aquò ?**
roman policier marselhés e bòn marcat
/ Crimis, IEO, 1995 – Reedicion 2014
- **My name is degun**
/ Crimis, IEO, 2004 – Reedicion 2014
- **Ont' a passat ma planeta ?**
roman de sciéncia-friccion
/ Crimis, IEO, 2001 – Reedicion 2014
- **Popre ficcion**
roman cosmicò-marselhés
/ Crimis, IEO, 2001 – Reedicion 2014
- **Suçà-sang connexion**
fast roman tolonenc,
ambé sauçà ketchup,
e quauquei fritas
/ Crimis, IEO, 2001 – Reedicion 2014

Se pòt pas parlar d'una vertadièra « escòla » del polar occitan. Pr'aquò, la literatura occitana a cobèrt quasi totes los genres, del raconte de viatge a la sciéncia-ficcion, en passant pel roman istoric e, plan segur tanben, pel polar.

POLAR :

UN BIAIS OCCITAN ?

Los autors occitans s'aproprian lo genre e los còdis dins sas mendras varietats. *Whodunit*, roman negre, roman d'enquèsta, polar parodic... tot aquò passa a la salça dels escrivans d'òc que ne profitan per parlar de la societat occitana d'uèi, del pes del passat, de la paur de l'avenir, e plan segur, de la lenga. Sens prejudicis cap a d'excursions en francés coma Renat Mèrle que jòga a semenar de cadavres long de la frontièra òc/oïl dins *Le Couteau sur la langue*. L'Institut d'Estudis Occitans, amb sas edicions *A tots*, consacrèt d'alhors una colleccion especialament per aquel genre. Son títol, « Crimis », es sòbri mas recampa de desenats de volumes.

QUALQUES TÍTOLS

POLARS EN OCCITAN

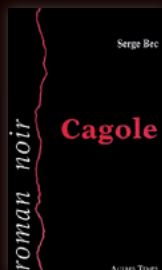
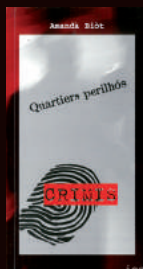
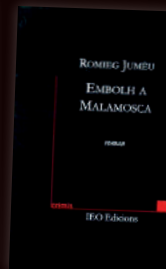
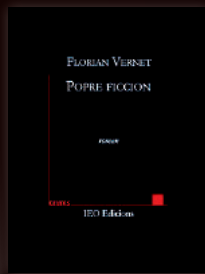
- **Sevdije** / **Joan Ganhaire**, Crimis, IEO, Novelum, 2010
- **Popre ficcion** / **Florian Vernet**, Crimis, IEO, 2001 – Reedicion 2014
- **Embolh a Malamosca** / **Romieg Jumèu**, A tots, IEO, 2014
- **22, carrièra del Taur** / **Raimond Guiraud**, Crimis, IEO, 1995
- **Quartiers perilhós** / **Amanda Biòt**, Crimis, IEO, 2001
- **Lo Dèt dau Gabian** / **Pierre Pasquini**, Seria negra, Trabucaire, 2008
- **L'òrra istuèra d'un hilh de gelós** / **Eric Gonzales**, IEO, Per Noste, 1996

EN FRANCÈS AMB D'INFLUÈNCIAS OCCITANAS

- **Le Couteau sur la langue** / **René Merle**, Jigal, 2001
- **Cagole** / **Serge Bec**, Autres temps, 2001

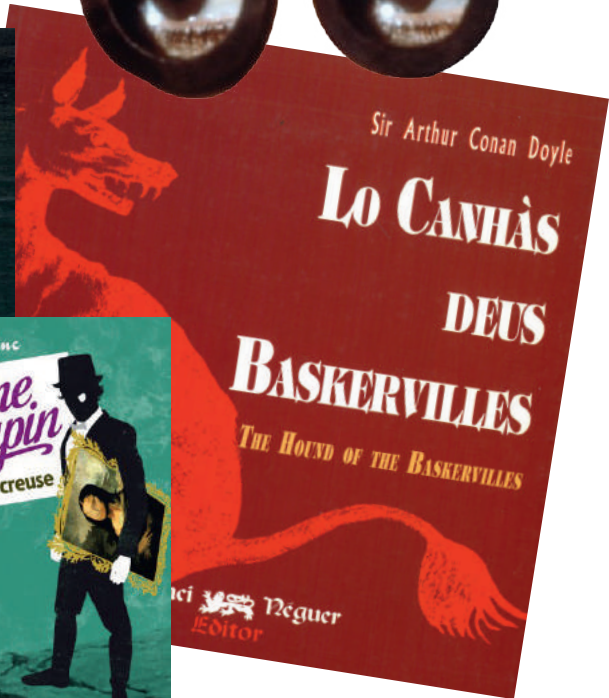
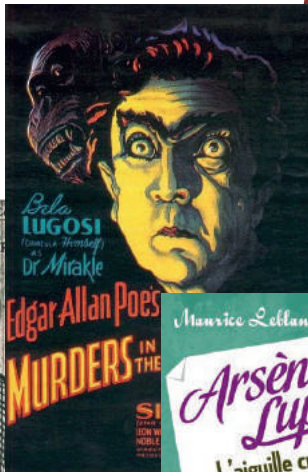
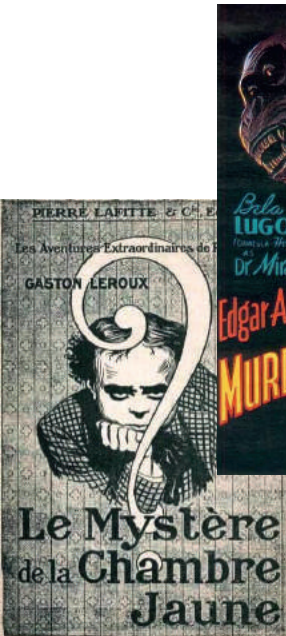
REVIRADAS EN OCCITAN

- **Igièna de l'assassin** / **Amélie Nothomb**, Per Noste, 2009
- **Lo Canhàs deus Baskervilles ~ Lo Gossàs dels Baskervilles** / **Sir Arthur Conan Doyle**, Princi Néguer, 2004 ~ Éd. des régionalismes, 2014
- **Doble murtre a l'abadiá ~ Dos murtres a l'abadiá** / **Jacqueline Mirande**, CAP'ÒC, 2010

BIBLIOGRAFIA

QUALQUES SUGGESTIONS
DE LECTURA...

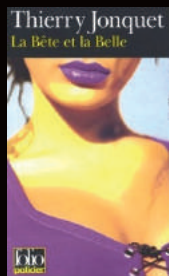

LOS ROMANS - ENIGMAS

- The Murders in the Rue Morgue / Edgar Allan Poe
- Le Mystère de la chambre jaune / Gaston Leroux
- L'Aiguille creuse / Maurice Leblanc
- Ten Little Niggers / Agatha Christie
- Death on the Nile / Agatha Christie
- La Sombra del Viento / Carlos Ruiz Zafón
- El príncipe de la niebla / Carlos Ruiz Zafón
- Il nome della rosa / Umberto Eco
- The Hound of the Baskervilles
(Lo Gossàs dels Baskervilles / Lo Canhàs deus Baskervilles) / Sir Arthur Conan Doyle
- L'Homme aux lèvres de saphir / Hervé Le Corre

- La petite écuycère a café / Jean-Bernard Pouy
- La Bête et la Belle / Thierry Jonquet
- Les Rivières pourpres / Jean-Christophe Grangé
- L'Homme à l'envers / Fred Vargas

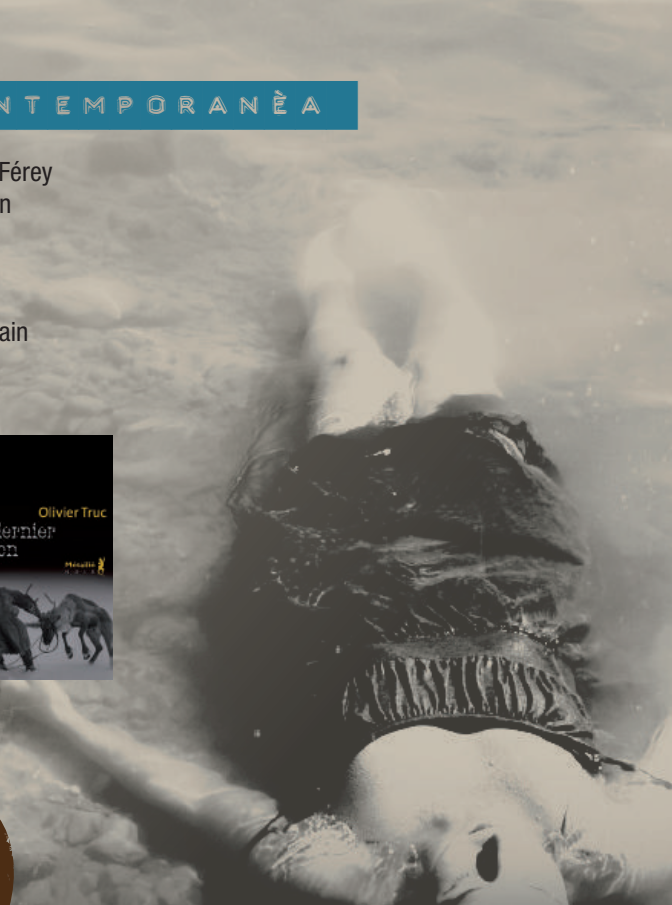
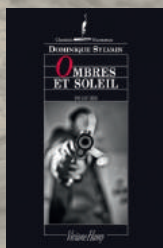

FRED VARGAS (PARIS, 1957 -)

Istoriana de formacion, Frederica Audoin-Rouzeau, aliàs Fred Vargas, es titularia d'un doctorat sus la pèsta a l'Edat Mejana. Son primièr polar, *Jeux de l'amour et du hasard*, sortís en 1986 e rempòrta lo prèmi del roman al festenal de Conhac. Qualques annadas mai tard, l'escrivana es editada per Viviane Hamy. Sos « rompòl », atal los apèla, sedusisson lèu un important lectorat en França e a l'estrangièr. Son revirats dins un quarantenat de païses. Plan documentats, los polars de Fred Vargas meton en scèna lo comissari Adamsberg e tota una galariá de personatges recorrents. L'escrivana es coneguda per la finesa de sos scenari, de mecanicas subtilas que s'assemblan lo long del raconte coma de pèças d'un puzzle. Foguèron adaptats al cinèma per Régis Wargnier (*Pars vite et reviens tard*) e a la television per Josée Dayan. Discreta, aquela autora que frequenta gaire los platèus de tele es un dels escrivans europèus mai legits al monde... e escriu pas que de polars !

- Haka, Utu, Zulu, Mapuche / Caryl Férey
- Les Visages écrasés / Marin Ledun
- Le Dernier Lapon / Olivier Truc
- Garden of Love / Marcus Malte
- Cannisses / Marcus Malte
- Ombres et Soleil / Dominique Sylvain
- Le Homard/ Pascale Dietrich

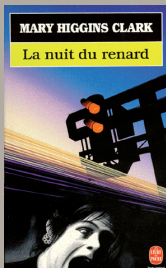
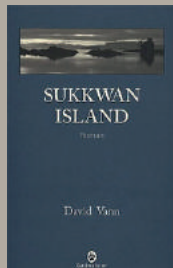
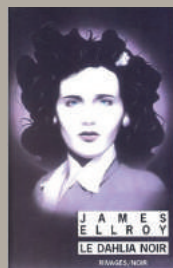
MARCUS MALTE (1967-)

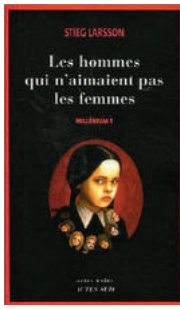
Après d'aventuras dans lo cinèma e la musica, Marcus Malte pren l'escritura a plena man e publica sos primièrs tèxtes a la fin de las annadas 1990. A pas de simpatia particulara pels detectius o pels policièrs. Se i a una enquèsta, enigma, la cal menar dins lo cervèl dels personatges tormentats – e lo còr es pas jamai luènh. Sos romans son plens d'una brava melancolia, d'un desespèr tragic quitament. Malte adocís son escritura per una musicalitat compausada de motius poetics. Escriu tanben fòrça per la joinesa.

POLARS AMERICAINS

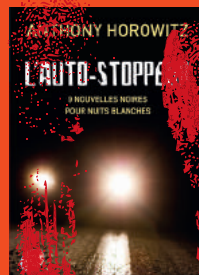
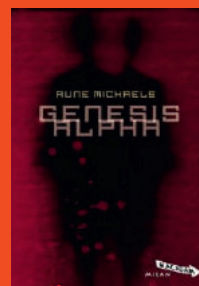
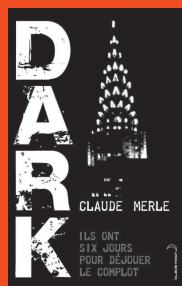
- Tell No One / Harlan Coben
- The Black Dahlia/ James Ellroy
- The Devil All the Time / Donald Ray Pollock
- A Stranger is Watching / Mary Higgins Clark
- Sukkwan Island / David Vann
- The Spy Who Came in from the Cold / John Le Carré

POLARS ESCANDINAUS

- **Grafarþögn** / Arnaldur Indriðason
- **Män som hatar kvinnor**
- **Flickan som lekte med elden**
- **Luftslottet som sprängdes**
(Trilogia Millennium), Stieg Larsson
- **Brandvägg** / Henning Mankell

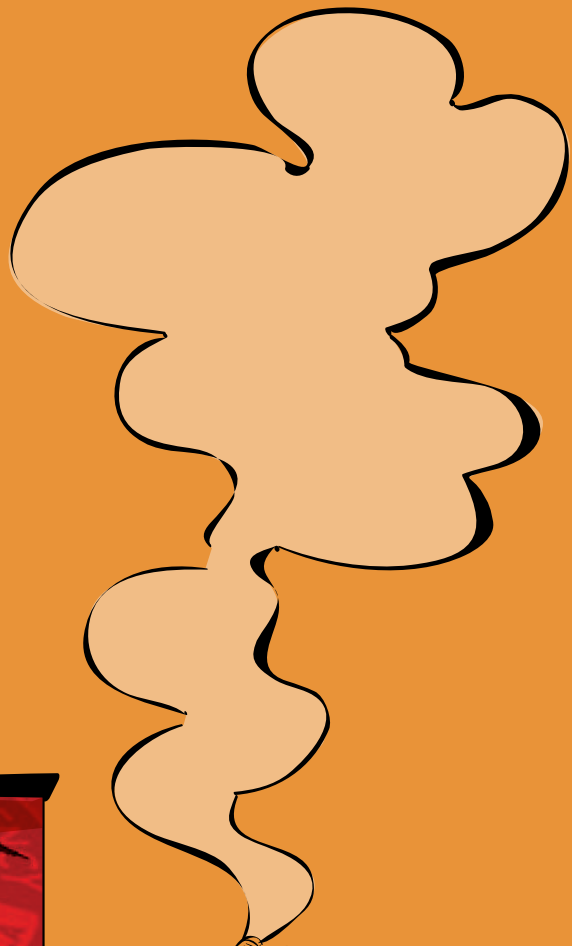

PELS MAI JOVES

- **Double meurtre à l'abbaye (Doble murtre a l'abadiá) / Jacqueline Miranda** (version lengadociana de Pèire Boissièra & Sèrgi Carles) **a comptar de 9 ans**
- **Kamo** (seria de 5 tòmes) / Daniel Pennac, **a comptar de 9 ans**
- **La Nuit des Otages / Guy Jiménez,** **a comptar de 9 ans**
- **Les Disparus de Saint-Agil / Pierre Véry,** **a comptar de 10 ans**
- **The Hitchhiker / Anthony Horowitz,** **a comptar de 12 ans**
- **Foulée d'enfer / Jean-Christophe Tixier** **a comptar de 12 ans**
- **Les doigts rouges / Marc Villard**
- **L'Ordinateur / Christian Grenier**
- **Le chat de Tigali / Didier Daeninckx**
- **Dossier Morden / Nicodème et Lefèvre** **a comptar de 13 ans**
- **Dark / Claude Merle,** **a comptar de 13 ans**
- **Genesis Alpha / Rune Michaels,** **a comptar de 13 ans**
- **Sombres Citrouilles / Malika Ferdjoukh,** **a comptar de 13 ans**

BD ADULTES

- Terre-Neuvas / Chabouté
- Le petit bleu de la côte ouest / Manchette-Tardi
- La position du tireur couché / Manchette-Tardi
- O dingos, ô châteaux / Manchette-Tardi
- Rouge est ma couleur / Villard e Chauzy
- Adèle Blanc Sec / Tardi
- Shutter Island / De Metter
- Black Op / Desberg, Labiano
- Heartbreak Valley / Roussin
- Ma révérence / Lupano
- Tyler Cross / Nury e Brüno
- From hell / Moore e Campbell
- The Spirit / Eisner
- Blacksad / Diaz Canalès e Guarnido

LIMEHOUSE DOCK

EDGAR P. JACOBS

LA MARQUE JAUNE

FRED VARGAS / BAUDOUIN

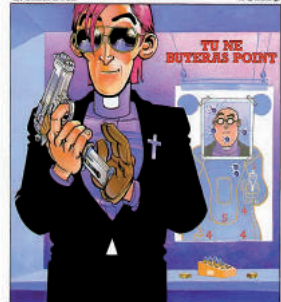
LES QUATRE FLEUVES

Victor Hugo

Gazzotti

Tome

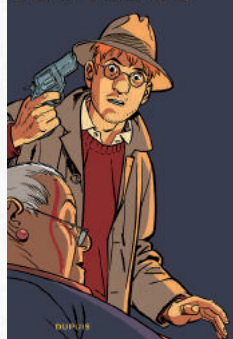

SODA 3

DUPUIS

DODIER

K. Jérôme Bloche[®] COMTESSE

BD JOINESA

- Yoko Tsuno / Leloup
- Natacha / Walthéry
- La Marque jaune / Edgar P. Jacobs
- Soda / Tome et Warnant
- Les Quatre Fleuves / Baudouin et Vargas
- Un privé à la cambrousse / Heitz
- Jérôme K. Jérôme Bloche / Le Tendre et Dodier

L'aventura contunha :
jogatz a l'enquèsta interactiva
« Qui a matat Francès Canat ? »

Una BD giganta, de tauletas
e una aplicacion per menar
l'enquèsta tot en occitan !

Informacions : locirdoc.fr

Una coproduccion Atelier In8 / CIRDÒC

Ensenhaires consultants sul libret occitan :

Cecilia Chapduèth (lenga, revirada)

Yan Lespoux (contenguts, a partir de las colleccions de la Mediatèca del CIRDÒC)

Libret original francès : Atelier In8

Retrobatz tot lo polar occitan a la **Mediatèca del CIRDÒC**

Retrobatz aquel libret en version numerica sus www.maleta.occitanica.eu

Le projet Occitanica+ est cofinancé par l'Union Européenne.
L'Europe s'engage avec le Fonds européen de développement régional.

Coordonadas e informacions : **Atelier In8** / Contacte : Josée Guellil
Camin Costalet – Sèrras-Moriàs / 05 59 12 08 70 / edition@atelier-in8.com
CIRDÒC / www.locirdoc.fr / 04 57 11 85 10 / info@cirdoc.fr